

החוג הישראלי לבלשנות
על שם חיים רוזן

דברי המפגשים השנתיים

ה-33, ה-34 וה-35

חוברת 22

תש"ף

בעריכת

דני כלב

ורד זילבר-ורוד

יעל זיו

**דברי המפגשים השנתיים
של
החוג הישראלי לבלשנות
על שם חיים רוזן
22**

**Proceedings of the
Israeli Linguistics Society
in Honour of Haiim B. Rosén
Volume 22**

כל הזכויות שמורות למחברים 2020

ISSN 0792-0253

תוכן העניינים

5	הקדמה
6	דברים לציון עשרים שנה לפטירתו של הפרופ' חיים רוזן ז"ל
11	קרן דובנוב גזר וקישואים, אורז ועדשים: שמות ספירים ולא-ספירים בתחום מזונות מן הצומח
23	יהונתן וורמסר תפיסת המורפמה וההבחנה בין הפעלים ובין השמות בדקדוק העברי המסורתי
33	דנה טאובה על כמה דגמים שבראשם הכינוי "זה" בעברית בת ימינו
47	משה טאובה גלגולי השימוש במילת היחס "אצל" וגבולות ההשפעה של מגע בין לשונות
59	ליה יריב-לאור התנהגותם של ביטויי מספר: ממצאים מן הסינית המודרנית
69	אנה ענבר על תפקידי הרשימות בשיח: ניתוח המחוות הנלוות לרשימות בשיח העברי הדבור
85	יהודית רוזנהויז על מילונים של השפה הערבית בתחילת המאה העשרים ואחת
99	נורית שובל-דודאי המילים השאולות מן הלטינית אל המקורות היהודיים הבתר-מקראיים ומעמד הלטינית בארץ ישראל הרומית
115	Leon Shor The discourse-deictic <i>kaya</i> 'thus' in Israeli Hebrew conversation
131	דנה שלו המילית <i>dē</i> (דֵה) ביוונית קלאסית: פרספקטיבה דיאכרונית-פילולוגית
153	חגית שפר וחוה בת-זאב שילדקרוט רציפות קטגוריאלית בשפה: המקרה של "גם"
I	תקצירים באנגלית

חגית שפר וחווה בת-זאב שילדקרוט

רציפות קטגוריאלית בשפה: המקרה של "גם"

1. הקדמה

בלשנים סבורים כי כדי לתאר באופן הולם את התנהגותן של קטגוריות לשוניות שונות יש לפנות למושגים כגון רצף, המשכיות, הדרגתיות, חפיפה חלקית וגבולות מטושטשים (רוס, 1973; גולדברג, 2013). תפיסה זו שהגבולות בין הקטגוריות אינם חד-משמעיים מקבלת חיזוק ללא הרף. אפשר למצוא תמיכה לרעיון זה כבר במחקרים מוקדמים בתחום הקטגוריזציה שעסקו לדוגמה בתאוריית הפרוטטיפ (רוש, 1973; פילמור, 1975), בהיררכיה של קטגוריות (רוס, 1972, 1973), במורפולוגיה (אנדרסון, 1982) ובחפיפה החלקית בין קטגוריות סמנטיות כגון ניגוד, תנאי, ויתור וטמפורליות (קוורק ואחרים, 1985; האריס, 1988; בת-זאב שילדקרוט, 1995, 2001). מחקר עדכני יותר המציע תמיכה במבנה הרציף של השפה ניתן למצוא למשל במחקרים בדקדוק התבניות (גולדברג, 2006, 2013), גרמטיקליזציה (טרגוט, 2010; טרגוט וטראוסדייל, 2013) וסובייקטיביות וסובייקטיפיקציה (אתנסיאדו, 2007; נרוג, 2017; ון גותם ואחרים, 2018).

בהתבסס על ראיית השפה כבעלת מבנה רציף ומדורג, מטרת המאמר הזה לחקור את הפוליסמיה של המילית גם מנקודת המבט של דקדוק התבניות (קרופט וקרוז, 2004; נוהל, 2007; גולדברג, 2013). על פי מילון אבן שושן (2010), למילית גם יש הן משמעות של הוספה הן משמעות של ויתור, כפי שמשמע מהחלפתה האפשרית במילות ויתור טיפוסיות כגון **אף על פי, למרות, אפילו** וכדומה. המאמר מבקש אפוא לבסס את העמדה שלשפה מבנה רציף. יתרה מזו, המאמר מבקש לטעון כי בעברית מודרנית המילית גם מהווה תבנית סכמטית למחצה הכוללת רכיב אחד קבוע – המילית גם – המשולב עם כמה רכיבים לקסיקליים ועל ידי כך יוצר וריאנטים אחדים של התבנית. הווריאנטים השונים יוצרים טווח הנע ממשמעות של הוספה בצד אחד של הרצף עד למשמעות של ויתור בצידו השני של הרצף. תבנית זו נתפסת כצימוד אשר מקשר באופן קונבנציונלי בין צורה למשמעות. המאמר יראה כיצד הפרשנות של הווריאנטים השונים היא תוצאה של קשרי גומלין בין גורמים סמנטיים, תחביריים ופרגמטיים אשר מהווים חלק מידיעת השפה של דובריה.

2. רקע תאורטי

2.1 דקדוק התבניות

כאמור בסעיף 1, המאמר יציג כיצד אפשר לתאר את האינטראקציה בין היבטים סמנטיים, תחביריים ופרגמטיים הבאים לידי ביטוי בצימוד גם במסגרת המושגית של דקדוק התבניות. מחקר רחב על אודות תופעות לשוניות מגוונות מצא כי דקדוק התבניות מהווה מסגרת מושגית הולמת לתיאור צימודים במגוון של מידות, צורות, מורכבות ודרגות סכמטיות. דקדוק התבניות

* מאמר זה מבוסס על הרצאתנו בכנס ה-35 של החוג הישראלי לבלשנות ע"ש חיים רוזן והוא גרסה מקוצרת של מאמרנו שפורסם באנגלית בכתב העת *Thélème* (בת-זאב שילדקרוט ושפר, 2019).

כולל גישות אחדות, שונות זו מזו בכמה עקרונות אך גם דומות בכמה היבטים חשובים (ראו קרופט וקרוז, 2004; הופמן וטראוסדייל, 2013; טרגוט וטראוסדייל, 2013). ההיבט הראשון הוא שהיחידה הבסיסית של הדקדוק היא צימוד של צורה ומשמעות, כלומר תבנית. נוסף על כך השפה מאורגנת כרשת של מערכת היררכית הפועלת על פי קשרי תורשה, ועל בסיסם אפשר לקשר בין תבניות בעלות דרגות שונות של סכמטיות. עיקרון חשוב נוסף אשר נוגע למחקר זה הוא הרעיון שתיאור של תבנית לשונית יהיה שלם ומלא רק מתוך גישה הוליסטית המתייחסת למגוון הגורמים הפועלים בה במקביל, כלומר פונולוגיה, סמנטיקה, תחביר ופרגמטיקה.¹

2.2 הוספה ויתור

להמחשת המשמעות של הוספה והמשמעות של ויתור כפי שהן באות לידי ביטוי בתבנית גם, נגדיר תחילה את שני המושגים. את הקטגוריה הוספה ניתן לחלק על פי קווירק ואחרים (1985) לשני סוגים: הסוג האחד נקרא equative, והוא כולל מילות קישור כגון **באופן שווה**, **באופן דומה** ו**באותו אופן**. משמעותן של מילות קישור אלו היא שפריט מסוים ברשימה הוא בעל תוקף זהה או דומה לזה של פריט קודם. הסוג האחר נקרא reinforcing, ונמנות עימו מילות קישור כגון **שוב**, **גם**, **מעבר לכך**, **נוסף על כך**, **יתר על כן** וכדומה. מילות קישור אלו מחזקות ומעצימות פריט מסוים ברשימה.

אשר לקטגוריה של ויתור, מחקרים מצאו כי זוהי קטגוריה מגוונת ביותר. קטגוריה זו, הכוללת מילות קישור כגון **למרות**, **אף על פי כן**, **אפילו**, **אומנם**, **אף כי** ועוד, נחקרה רבות מנקודות מבט רבות ומתוך הגדרות שונות (למשל סוטה, 1990, 1992). המשותף למחקרים אלו הוא הרעיון שישנה חפיפה חלקית בין קטגוריה זו לקטגוריות אחרות, ובעיקר עם הקטגוריה של תנאי וניגוד (האריס, 1986, 1988) ועם הקטגוריה של זמן והוספה (קוורק ואחרים, 1985). כדי להסביר את המבנה של קטגוריה מסוימת, מחקרים פונים בעיקר לתיאור תחבירי של מגוון היחסים הסימטריים והבלתי סימטריים בין חלקי המשפט המכונים גרעין ולוויין. בהסתמך על הגדרות אלו, משפט ויתור כולל פסוקית משועבדת אשר מתפקדת כלוויין ופסוקית ראשית המתפקדת כגרעין (מאן ותומפסון, 1988; קונג, 2014).

מן הבחינה הסמנטית ישנן כמה הגדרות. ויתור נתפס כמצב בלתי צפוי בגרעין לנוכח הסיטואציה המתוארת בלוויין (קווירק ואחרים, 1985); כאי-התאמה בין השניים (קניג, 1985); או כשני מצבים אשר המשתמע מן האחד מנוגד למשתמע מן האחר או מהווה מכשול למימוש, כגון במשפט **אף על פי שאני עייף, אלך לפסטיבל** (רודולף, 1996).

הויתור בעברית נידון במחקרים אחדים. זוסמן (2013) מנתח שלושה סוגים של ויתור: שלילת ציפיה, אסטרטגיה רטורית ושינוי בכיוון הטעונוני. אזר (1999) מבחין בין ויתור ישיר לעקיף. ויתור ישיר מציין באופן ברור כי התוצאה הצפויה לא התרחשה, ואילו ויתור עקיף מציג הסבר שניתן להקיש ממנו כי התוצאה הצפויה לא התרחשה.² לבנת בוחנת משפטי ויתור בעברית ברמת המשפט וברמת השיח וטוענת כי יחס הויתור הוא היפוך של יחס הסיבה. לדבריה, בהתבסס על אזר, "בעוד יחס הסיבה קובע קשר סיבתי בין שני חלקי המבע, יחס הויתור המקביל לו קובע שאף על פי שמצופה קשר סיבתי בין שני החלקים, קשר זה אינו מתקיים, ולמעשה

¹ על השפעה של גורמים פרגמטיים על הפרשנות של תבניות ראו למשל שפר (2018); הילפרט (2014); גולדברג וון דר אורה (2012); קיי (2004).

² ברדנשטיין (טרם פורסם) דנה בסמן הויתור **אפילו** וטוענת כי הוא מביע הרחבת קטגוריה לכלילת מצבים בינריים, קיצוניים או שוליים.

מתקיים דווקא ההפך מן המצופה" (לבנת, 2010 : 85). במונחים של המבנה התחבירי טוענת לבנת כי יחס הוויתור הוא או שעבוד או איחוי, אך היחס הלוגי הוא תמיד יחס של שעבוד. זאת ועוד, לבנת טוענת כי לויתור יש בשיח המדעי כמה תפקידים טיעוניים כגון ביסוס חשיבותו של מחקר, הצדקה של שיטות מחקר או של מסגרת מושגית, פרשנות הממצאים או חדשנותו של המחקר ומסקנותיו (שם, 101–111).

2.3 רציפות קטגוריאלית

מחקרים מספר דנים ברעיון הרציפות בין קטגוריה אחת לאחרת ובחפיפה החלקית ביניהן, בעיקר בין קטגוריות של ויתור, ניגוד ותנאי, אך גם אלו של זמן והוספה. האריס (1986, 1988) מציע ספקטרום סמנטי שבקצהו האחד פסוקית סיבה שהקשר הסיבתי בה מוצהר, בתוך פסוקית תנאי שהקשר הסיבתי בה משוער, ובקצהו האחר פסוקית ויתור שהקשר הסיבתי בה נשלל (האריס, 1988 : 71). הרחבה נוספת של ספקטרום זה מציעה כי משפטי ויתור היפותטיים הם לאמיתו של דבר מילות קישור אשר התפתחו ממילות תנאי למילות תנאי-ויתור (רודולף, 1996 : 212). מילות תנאי-ויתור אלו פועלות בתוך ספקטרום אשר מתחיל במילות ויתור ומסתיים במילות תנאי ולכן הן חולקות תכונות סמנטיות עם שתי הקטגוריות. למשל, מילת תנאי-ויתור כגון **אפילו אם** משלבת את משמעות הוויתור של **אפילו** ואת משמעות התנאי של **אם**. האריס (1988 : 74) מציע כי **אפילו אם** מסמנת ערך קיצוני בתוך סט של אפשרויות אשר אינו הולם את התוצאה הצפויה.

הקטגוריות זמן והוספה חופפות אף הן קטגוריות אחרות. למשל, במשפט **הם ישבו וריכלו כאשר היו אמורים לעבוד** הסמן הטמפורלי **כאשר** מראה ויתור (קוורק ואחרים, 1985 : 1085). קוורק טוען עוד כי סמן הוויתור **אפילו** יכול להצביע גם על הוספה, לדוגמה במשפט **הבחנתי בשועל בחצר שלי וגיון אפילו ראה אותו ליד דלת ביתו** (שם : 609). הסמן **ו**, אשר באופן טיפוסי מורה על הוספה, יכול להתפרש גם כמורה על תנאי, כגון במשפט **תן לי כסף ואני אעזור לך לברוח** (שם : 931).

החפיפה בין קטגוריות סמנטיות ניכרת גם בעברית. אחדים מסמני הוויתור יכולים להתפרש כמצביעים על ניגוד (לבנת, 2010 : 92). סמנים אשר מצביעים על ויתור מוצהר מעבירים מסר של דחייה טיעונית של הפרופוזיציה המוצגת בלוויין, ואילו סמנים אחרים מצביעים יחס סימטרי בין פרופוזיציות שמעמדן שווה. במצב השני הוויתור חלש יותר, חשיבות רבה יותר מיוחסת ללוויין, והוא אינו נדחה באותה מידת קלות (שם : 93). הפרשנות אם סמן מסוים מורה על ויתור או על ניגוד היא תוצאה של המטרה הטיעונית של השיח (שם : 93).³ למשל במשפט **למעלה ממחצית האשכנזים, אך פחות מ-40% מן המזרחים, ציינו את ישראליותם כמרכיב החשוב ביותר בזהותם**, המילה **אך** מסמנת יחס סימטרי של ניגוד משום ששתי הפרופוזיציות הן בעלות מעמד שווה. ואולם במשפט **במחקר זה חזרנו ובדקנו את השפעת גודל המשפחה על מספר שנות הלימוד, אך לראשונה בישראל בדקנו את השפעתה על רמת המשכל, על הישגים בלימודים ועל שאיפות ריבודיות**, הסמן **אך** מצביג יחס ויתור לא-סימטרי בין שתי הפרופוזיציות (שם : 93).

³ שילה (2015) טוענת אף היא כי סמנים אחדים מורים גם על ניגוד וגם על ויתור. אזר (1995 : 140) מציע דוגמה של ויתור-הוספה שבה פסוקית משועבדת המיוצגת על ידי **אפילו** מתפקדת כהוספה.

3. ניתוח התבנית גם⁴

חלק זה של הניתוח יבחן את הפוליסימיה של גם כשיקוף רצף הדרגתי ממשמעות של הוספה ועד משמעות של ויתור. על פי ההנחות של דקדוק התבניות, יתואר בחלק זה כיצד המשמעויות השונות של התבנית עולות מן האינטראקציה בין גורמים סמנטיים, תחביריים ופרגמטיים. אינטראקציה זו יוצרת את הצימוד צורה-משמעות אשר מהווה חלק מהידע הלשוני של הדובר. התיאור שלהלן כולל את ששת הווריאנטים גם, מה גם, גם ככה, גם כן, גם אם, הגם ש. הניתוח ינסה לזהות את יחסי הגומלין בין הוספה לויתור עבור כל וריאנט ויאתר את מקומו על גבי הרצף.

3.1 משמעות של הוספה

גם

בחלק זה יידונו משפטים שמוצגת בהם משמעות ברורה של הוספה. עם זאת, יש לציין כי אף על פי שבסקירה ראשונית נראה כי המשמעות של הוספה נפוצה מאוד, לאמיתו של דבר לא כך הוא. במרבית המקרים ניתן להבחין גם במשמעות של ויתור. ראו את הדוגמות האלה:⁵

(1) השופטת דחתה אחת לאחת גם את שאר הטיעונים של הנאשם.

(2) אין ספק שבהפקה הבאה תראו אותי גם.

במשפט (1) הפרופוזיציה את שאר טענותיו של הנאשם מתווספת לסיטואציה שבה השופטת כבר דחתה טענות אחרות שלו. לפיכך שתי הפרופוזיציות הן בעלות מעמד סמנטי ופרגמטי שווה – equative במונחים של קוורק ואחרים (1985). משפט (2) לעומת זאת יכול להתפרש בשתי דרכים. על פי הפרשנות הראשונה, הדובר, שייתכן שהוא המפיק, מודיע שנוסף על הפקה קודמת כלשהי נראה אותו גם בהפקה הבאה. כלומר מצב זה ייתכן לאור ההצלחה של ההפקה הקודמת. גם נתפסת כאן כהבטחה אישית של המפיק להצלחה נוספת או חוזרת. מצד שני תיתכן כאן גם פרשנות שונה. ייתכן דווקא כי ההפקה הקודמת לא נחלה הצלחה אלא כישלון וקיבלה ביקורות שליליות מהקהל או מהמבקרים. במקרה זה אנו עדים להתגרות, אפילו לפרובוקציה, מצד המפיק, המבטיח כי למרות זאת הוא דווקא כן מתכוון לחזור ולהשתתף בהפקה הבאה. במקרה זה גם שוב אינה מוסיפה מצב אחד על מצב אחר באותו מעמד, אלא מוסיפה אותו למרות הביקורות וההתנגדות המשתמעות ובניגוד להן. אי-ההלימה בין ההוספה למה שמצופה במצב של ביקורת שלילית היא משמעות הויתור. הפרשנות השנייה היא אפוא נגזרת של ידע פרגמטי קודם על אודות ההפקה הקודמת, משמעותן של ביקורות שליליות, הצלחה, כישלון, הופעה חוזרת וכדומה.

⁴ כל הדוגמות לקוחות מ-<http://hebrewcorpus.nmelrc.org>. HebrewCorpus.
⁵ מאחר שמטרת מחקר זה לתאר את התבנית גם בעברית מודרנית, לא נדון כאן בדוגמות מקראיות למיניהן כפי שהן מוצגות אצל קדרי (2006) או בדוגמות אשר נמצאו בעיקר בקורפוסים של המאה השמונה עשרה כגון גם כי, אף גם, אף גם זאת.

מה גם

(3) לקהל שאני מייצג אין בעיה להגיע בחורף. **מה גם** שבתקופה זו המחירים נמוכים.

(4) המנהל אינו בטוח שהטלויזיה החינוכית תצא נשכרת מהאיחוד. **מה גם** שהוא מאמין בפלורליזם בתחום התקשורת.

במשפט (3) הדובר, כנראה סוכן טיולים, מדבר באופן כללי על הבאת תיירים בחורף לארץ בכלל ולאילת בפרט. הטיעון הראשון שהוא מעלה הוא שאת קהל הלקוחות המסוים שלו אין בעיה להביא לאילת בחורף; אולי מדובר בלקוחות העוסקים במקצועות חופשיים ולכן יוכלו לבוא לאילת גם בעונה שבניגוד לקיץ אינה נחשבת בדרך כלל עונה של חופשה. הטיעון השני שהסוכן מעלה הוא שבעונה זו המחירים נמוכים. מבחינה סמנטית אלו שני גורמים שונים, מתחומים שונים, שמועלים בשורה זה אחר זה. נשאלת השאלה מהו התפקיד הפרגמטי של הוספת טיעון, כלומר מה כוונת הדובר בהוספה זו. ייתכן שהדובר סבור שהטיעון הראשון אינו משכנע דיו למטרת הדיון ולכן הוא מעלה טיעון נוסף באמצעות **מה גם**, כאילו אמר: שים לב, אף על פי שהטיעון הראשון אמור להספיק כדי לשכנע אותך, אני מעלה טיעון נוסף, אולי חזק יותר, שבוודאי יכריע את הכף. משום כך אפשר לפרש הוספה זו כהעצמה שיחית – reinforcement – במונחים של קווריק (1985) – כלומר חיזוק הארגומנטציה. גם במשפט (4) אנו רואים הוספה של טיעון על גבי הטיעון הראשון. במקביל אפשר להבחין אפוא כי בשני המשפטים ישנה משמעות חבויה של ויתור. בניגוד לציפייה שהטיעון הראשון יספק את צורכי הדיון, נראה כי הדובר חושב שלא זה המצב. זוהי כמובן הערכה פרגמטית וסובייקטיבית לחלוטין, שמערכת שיקולים כגון הכרת הדובר את השומע והערכתו את עוצמת טיעונו.

3.2 משמעויות משולבות

גם ככה

בקבוצה זו אפשר לראות שילוב של שתי המשמעויות – הוספה וויתור. ההבדל בין קבוצה זו לקבוצה הקודמת הוא שבקבוצה הקודמת המשמעות הדומיננטית היא של הוספה, והמשמעות של ויתור רק נרמזת או משתמעת. בקבוצה הנוכחית, לעומת זאת, שתי המשמעויות מתקיימות במידה דומה עד כי לא תמיד אפשר להבחין ביניהן.

(5) אני שוקל לסגור את העסק. לא שווה לי להחזיק 30 עובדים. **גם ככה** אנחנו בקושי שורדים.

(6) אילת לא צריכה להיות החצר האחורית של המדינה. ההתמודדויות החינוכיות באילת **גם ככה** מספיק מאתגרות מבלי שנוסיף את סוגית הקזינו.

במשפט (5) משמעות מילת הקישור **גם ככה** היא הוספת העסקה של 30 עובדים על מצב שממילא כבר קשה מאוד לעסק מבחינה כלכלית. כלומר, **גם ככה** פותחת פסוקית המציגה את המצב ללא ההוספה. העסקה נוספת זו נתפסת כמיותרת עד כדי יצירת מעמסה ועול על העסק. בדוגמה (6) הדובר טוען כי הקמת קזינו תוסיף מעמסה על ההתמודדויות החינוכיות שכבר קיימות בעיר.

כלומר ניתן לראות את ההוספה בשני המשפטים, אך נשאלת השאלה היכן הוויתור בדוגמות אלו. אדם מן השורה לא יצפה מעסק כלשהו להעסיק 30 עובדים כאשר הוא אינו מצליח לשרוד כלכלית, ולא יצפה להכבדת העול החינוכי המוטל על עיר המתמודדת עם קשיים חינוכיים. עצם מימוש ההוספה של מצבים המקשים אף יותר מנוגדת לחלוטין לקשר הסיבתי המתקיים ולציפיות. הקשר הסיבתי הוא פרגמטי לחלוטין כמובן, כלומר מבוסס על ידע קודם של הדובר. הדובר טוען אפוא כי מימוש ההוספה של קושי אחד על גבי קושי קיים יביא לידי אי-הלימה, כלומר לידי ויתור, והוויתור הוא המאפשר את המרת **גם ככה** במילת ויתור אופיינית – **אפילו**.

גם כן

(7) הדיאטנית ממליצה לאכול בשר בקר פעמיים בשבוע. ניתן לאכול בשר בקר טחון, קציצות בולונז, המבורגר ועוד. בקטניות תמצאו **גם כן** ברזל בכמויות קטנות ואף הן מומלצות.

(8) ילדה ואחיה חצו את הכביש באור ירוק ובמעבר חציה. נהג אוטובוס שפנה ימינה – **גם כן** באור ירוק, לא הבחין בהם ופגע בילדה.

בשני משפטים אלו ניתן להבחין בהוספה ובויתור. במשפט (7) הדיאטנית מציעה מגוון מאכלים המכילים בשר בקר ולפיכך מכילים גם ברזל. הדובר מסכם את הרשימה בכך שבקטניות **גם כן** אפשר למצוא ברזל. השימוש במילת קישור זו מבוסס על הידע הפרגמטי שהדובר מניח שיש לשומע על סוגי מזונות שמכילים ברזל. ידוע כי בשר בקר מכיל ברזל, אך פחות ידוע כי קטניות מכילות ברזל, ולכן הדובר מדגיש את ההוספה הבלתי צפויה של פריט זה לרשימה על ידי **גם כן**. כך הוא אומר בעצם שאף על פי שהדבר לא צפוי או לא ידוע, קטניות מכילות ברזל.

במשפט (8) מילת הקישור **גם כן** מדגישה את ההוספה של פעולה חוקית אחת (של הנהג) על פעולה חוקית אחרת (של הילדים). השימוש ב**גם כן** מתבסס כאן על ידע פרגמטי ועל ניסיונו של השומע בחוקי התנועה, שלפיו שתי פעולות חוקיות בכביש אינן אמורות להסתיים בתאונה. כלומר, מילת הקישור **גם כן** מדגישה את הרצף של שתי פעולות חוקיות. אולם **למרות** ההיגיון הזה, שתי הפעולות הסתיימו בתוצאה לא צפויה, כלומר בתאונה. הקשר הסיבתי שהיה אמור להתקיים במשפט זה בין ציות לחוקי התנועה ובין הימנעות מתאונה לא התקיים, ולכן עולה משמעות של הפתעה, אי-הלימה ובעצם ויתור.

גם

(9) אני נמשך לנשים מכל הגילים. **גם** נשים בשלות בנות 35 יכולות לעשות לי את זה.

(10) הירוקים ויתרו על המועמדות שלהם בעיר. כנראה ש**גם** הם הבינו שירוק לא מעניין אף אחד.

במשפט (9) ההוספה היא של נשים בנות 35 לקבוצת הנשים שהדובר רואה את עצמו נקשר אליהן. עם זאת, אין להתעלם מן הפרשנות שלפיה הוא נמשך **אפילו** לנשים בקבוצת גיל זו. כלומר קבוצת

גיל זו נתפסת לא סתם כקבוצת גיל שמתווספת לקבוצת הגיל שבדרך כלל הוא מתרועע איתה, אלא כקבוצת גיל קיצונית שמתווספת אליה, ולכן ההמרה האפשרית באפילו. עצם האזכור של הגיל המדויק רומז כי זוהי קבוצה אשר מבחינת הדובר אמורה להיות מחוץ לטווח המצופה, ולכן מתקבלת הפרשנות של אי-הלימה של ההוספה. הקשר הסיבתי הפרגמטי שבגללו קבוצה זו אינה אמורה להתווסף לקבוצת הגיל המצופה מבחינת הדובר אינו מתקיים, ומכאן המשמעות של הפתעה ויותר.

גם במשפט (10) דרוש ידע פרגמטי על המפלגות והמצע שלהן כדי להבין את המשתמע. אין מדובר ב"סתם" מפלגה אשר הבינה "שירוק לא מעניין אף אחד", אלא במפלגה אשר ירוק הוא המצע שלה! כלומר אין מדובר רק במפלגה נוספת אשר הבינה זאת אלא במפלגה אשר אמורה לעשות הכול כדי להשיג את מטרותיה הירוקות ולא לוותר לרגע. אם כן, הסיטואציה שבה המפלגה הירוקה הבינה שאין עניין בירוק, כלומר הרימה ידיים, היא הוספה של מצב קיצוני ובלתי צפוי. הקשר הסיבתי הפרגמטי מכתוב שגם במצב קיצוני שבו לקהל אין עניין בנושאים ירוקים, המפלגה אינה אמורה לוותר ולהרים ידיים אלא להמשיך ולפעול כדי להשיג את מטרותיה. נסיגת המפלגה ממצעה על אף המצב הקיצוני היא שמעלה את המשמעות של אי-הלימה ושל ויתור שמאפשר את ההמרה באפילו.

גם אם

(11) אדם גם אם הוא חולה נפש, הוא מצפה לקבל שכר הולם תמורת עבודתו.

(12) ילדים לא צריכים לשמוע מסרים דיכאוניים גם אם מקורם במציאות האמיתית.

במשפט (11) ההוספה באה לידי ביטוי בקביעה שאדם חולה נפש, נוסף על כל האנשים האחרים, מצפה גם הוא לקבל שכר הולם תמורת עבודתו. אולם הדובר מודע היטב לרקע הפוטנציאלי של השומע, לאמונותיו ולמערכת הערכים שלו, שעל פיהם הוא יכול לחשוב שאדם חולה נפש אינו זכאי לשכר הולם. לפיכך הדובר מוצא לנכון להדגיש שבניגוד לדעה קדומה זו הוא כן זכאי לשכר הולם או, במילים אחרות, אפילו הוא זכאי לכך. כלומר באותה מילת קישור גם אם הדובר מבצע שתי פעולות: באחת הוא מצרף את קבוצת חולי הנפש לקבוצת האנשים הזכאים לשכר הולם ובאחרת הוא משאיר את האופציה להוספתה פתוחה על ידי אם, כלומר מגדיר קבוצה זו כקבוצה שמצבה קיצוני ומיוחד ולכן לא בטוח שאכן תצורף לקבוצת הזכאים לשכר הולם. הדובר, על סמך ההנחה מה השומע חושב ומאמין, מציג מצב קיצוני אך מבטל את התוצאה שהשומע מצפה לה, כלומר שאנשים אלו לא באמת אמורים לקבל שכר הולם. הקשר הסיבתי שכביכול מצופה כאן מצידו של אותו שומע מסוים אינו מתקיים, ומכאן נובעת המשמעות של ויתור.

במשפט (12) הפרופוזיציה ילדים לא צריכים לשמוע מסרים דיכאוניים אשר מקורם בסיטואציה אמיתית מתווספת לפרופוזיציה נרמזת האומרת כי ילדים לא צריכים לשמוע מסרים דיכאוניים אשר מקורם בסיטואציה דמיונית או פיקטיבית. במקביל הוספה זו נתפסת כמצב בלתי רגיל על פי תפיסתו של הדובר, כיוון שלדעתו הורים צריכים להסתיר מילדיהם הצעירים מסרים דיכאוניים אפילו אם מקורם במציאות האמיתית. זוהי כמובן פרשנות פרגמטית וסובייקטיבית לחלוטין של הדובר בנוגע לדרך שבה הורים אמורים לחנך את ילדיהם. על פי הדובר, אפילו אם מסרים כאלו מבוססים על המציאות, אין זו סיבה טובה דייה לחשוף אותם

לפני הילדים. הקשר הסיבתי המצופה, שלפיו אם מקור המסרים במציאות אמיתית ילדים כן יכולים להיחשף אליהם, אינו מתקיים אפוא, ולכן ההוספה הזו מקבלת משמעות של אי-הלימה ופרשנות של ויתור.

3.3 משמעות של ויתור

הגם ש

(13) בחרנו בתוצרת הארץ **הגם** שאלו מתוצרת חוץ היו באיכות טובה יותר ובחצי מחיר.

(14) אמו הפכה עירונית **הגם** שחיו בגבעות אנטוטו וכל דאגתה היתה לחינוך ילדיה.

בקבוצה זו אנו רואים מילות קישור אשר המשמעות שלהן היא של ויתור בלבד, כלומר המשמעות של הוספה היטשטשה לחלוטין. בשני משפטים אלו המשמעות היא של ויתור בלבד. במשפט (13) אין פרופוזיציה המתווספת לאחרת. נאמר רק שאף על פי שתוצרת חוץ הייתה טובה וזולה יותר, בחרו הדוברים לקנות תוצרת הארץ. שוב, זהו ניגוד פרגמטי המבוסס על ידע קודם על הגורמים אשר מנחים קונים בעת בחירה בין תוצרת חוץ לתוצרת מקומית. באופן רגיל הקשר הסיבתי בין איכות ומחיר טובים יותר ובין הבחירה היו מכוונים לבחירה ההפוכה, כלומר לקנייה של תוצרת חוץ, ומכאן הפרשנות של ויתור וההמרה האפשרית במילת הקישור **למרות**.

גם במשפט (14) אין פרופוזיציה המתווספת לפרופוזיציה אחרת. במקום זאת יש בו קשר סיבתי אשר אינו מתממש. הידע הפרגמטי של הדובר מכתוב את הניגוד או השוני בין חיים באזור כפרי והפיכת האם לטיפוס עירוני, ולפיכך, **אף על פי** שחיו באזור הגבעות, שהוא כנראה אזור כפרי מובהק, נעשתה האם עירונית באופייה. זוהי משמעותו של קשר סיבתי שאינו מתקיים, דבר מנוגד לציפייה, ומכאן **שלהגם** יש משמעות של ויתור.

גם כן

(15) **גם כן** חבר.

(16) זה מה שהבחור עושה מולי, קידום מכירות לפרויקט חינוכי. **גם כן** דרך להעביר חופשה עם המשפחה.

מילת הקישור **גם כן** כבר הוזכרה קודם לכן, אולם כאן רואים שימוש מיוחד ומעניין שאופייני לשפה הדבורה. במשפט (15) הדובר בעצם מביע את דעתו שהחבר אינו מתנהג באופן המצופה מחבר. **גם** מודגשת כאן והביטוי כולו משקף את ספקותיו של הדובר אשר לכנותו חבר. ספקות אלו עולים כאשר היבט מסוים בהתנהגות החבר במקרה זה אינו עולה בקנה אחד עם המצופה. בכך מביע הדובר את דעתו על הניגוד המוחלט שבין המצופה למתקיים. במשפט (16) הדובר מביע את דעתו על סוכן המכירות אשר מנסה לקדם את עסקיו בעודו בחופשה עם משפחתו. הדובר דוחה את ההתנהגות הזאת, שולל אותה לחלוטין ובעצם שולל דרך זו של בילוי חופשה משפחתית. בשני המשפטים משמשת **גם כן** כשלילה מוחלטת של קשר סיבתי ובכך מעלה את דרגת הוויתור לדרגה של ניגוד מוחלט.

4. מסקנה

אפשר לסכם את הממצאים בטבלה הזאת:

ויתור		ביניים				הוספה	
גם כן	הגם	גם אם	גם	גם כן	גם ככה	מה גם	גם
אי-הלימה מיוחסת לסיטואציה		אי-הלימה מיוחסת להוספה				העצמה	הוספה

על פי הטבלה רואים כי המשמעויות השונות של התבנית **גם** מתבטאות לאורך הרצף במונחים של יחסי גומלין בין הוספה לויתור. הקצה הימני של הרצף מציג מקרים שבהם המשמעות הדומיננטית היא הוספה. ככל שמתקדמים אל הקצה השמאלי רואים מעורבות גבוהה יותר של משמעות של ויתור עד הנקודה שבה הויתור מקבל עליונות, והמשמעות של הוספה נעלמת לחלוטין.

רצף זה ממחיש שלוש נקודות חשובות בנוגע למשמעות של **גם**. ראשית, הממצאים תומכים בתפיסת השפה כמערכת רציפה, שבה קטגוריות אינן יחידות שנבדלות זו מזו באופן חד וברור. לפיכך משמעות היא לעיתים קרובות מושג המבוסס על רצף, ולכן ראוי לתיאור של יותר או פחות לעומת תיאור של קיים או לא קיים. מכך נובע כמובן הקושי לסמן את הגבול בין משמעות אחת לאחרת, כלומר בין הוספה לויתור.

שנית, מיקום המשמעויות של **גם** על גבי הרצף הוא במידה רבה תוצאה של יחסי גומלין בין גורמים לשוניים ופרגמטיים. משמעות פרגמטית עולה מתוך הנחות-קדם המבוססות על כוונות, ידע וניסיון של הדובר ושל השומע. הוספה מתבטאת כאשר שתי פרופוזיציות הנתפסות כבעלות מעמד שווה מבחינה פרגמטית או סמנטית מתווספות זו לזו. ויתור משתמע כאשר שתי הפרופוזיציות מפסיקות להיות בעלות מעמד שווה ונוצר מצב שבו אחת מהן מזוהה יותר עם מעמד שונה, מועדף, עליון, מחוץ לטווח הצפוי, מיותר, חשוב יותר, קיצוני, מעצים או אף מנוגד. לפיכך נוצר מצב שבו הפרופוזיציה המתווספת יוצרת אי-הלימה האופיינית לויתור. אי-ההלימה מקורה לעיתים קרובות בהיבטים פרגמטיים. קשרי הגומלין בין הוספה לויתור מתבטאים אפוא בכך ששתי המשמעויות משולבות זו בזו ובונות זו את זו בדרגות עוצמה שונות. במילים אחרות, לא במקרה מילונים מפרשים את **גם** כבעלת משמעות של הוספה אך גם של ויתור. אנו רואים כי לאמיתו של דבר הויתור הוא סוג של הוספה המגיע לכדי אי-הלימה.

הקביעה מתי מתרחשים מצבים אלו היא במידה רבה קביעה פרגמטית. לפיכך בקצה הימני של הרצף אנו רואים מקרים שבהם הויתור רק משתמע באופן פרגמטי, ואילו במקרי הביניים ובקצה השמאלי של הרצף אנו רואים מקרים שבהם הפך הויתור לחלק מן המשמעות הקונבנציונלית של המילה, כלומר ניתן להמיר את מילת הקישור **גם** במילת קישור המזוהה עם ויתור, כגון **אפילו** או **למרות זאת** ואף במילת קישור המביעה ניגוד.

אף על פי שיש להניח שרוב דוברי עברית יסכימו עם הפרשנויות המוצעות כאן, יש בהחלט אפשרות שהשיפוט לא יהיה אחיד לגבי מה ייחשב הוספה ומה ייחשב ויתור, ובכך יש כדי לחזק אף יותר את עקרון הרצף. חוסר האחידות בשיפוט הוא כמובן תוצאה ישירה של שיקולים פרגמטיים, כלומר של ידע ושל ניסיון אישי. ככל שידע אישי, אמונות והנחות-קדם משותפים

לדוברים רבים יותר, כן תהיה מידה רבה יותר של אחידות בין דוברים אלו לגבי פרשנות הדוגמות, וההפך. לכן כל ניסיון לסרטט קו מפריד חד-משמעי בין המשמעויות השונות יהיה ניסיון סרק. הנקודה השלישית נוגעת למסגרת המושגית של המחקר. נראה כי ממצאי המחקר עולים בקנה אחד עם התפיסה של תאוריית דקדוק התבניות. כפי שנאמר בסעיף 2.1, תבנית היא צימוד בדרגות שונות של אבסטרקציה; המשמעות שלו לא תמיד נובעת מהמשמעות של סך חלקיו, ולכן לא תמיד היא ניתנת לחיזוי. מאחר שאין אפשרות לתאר את המשמעויות העולות מן הדוגמות רק במונחים של תחביר או סמנטיקה, הגישה הקונסטרוקציונלית מאפשרת שימת דגש על שילוב בין סמנטיקה, תחביר ופרגמטיקה לצורך יצירתו של "שלם". התייחסות הוליסטית מסוג זה מתארת ביתר דיוק את אותו חלק מהידע הלשוני של הדובר אשר מיוצג על ידי התבנית.

רשימת המקורות

- Stephen R. Anderson, Where's Morphology? *Linguistic Inquiry* 13(4): 571–612. אנדרסון (1982)
- מ' אזר, תחביר לשון המשנה, ירושלים: האקדמיה ללשון העברית ואוניברסיטת חיפה. (1995)
- מ' אזר, על הווייתור בעברית בת זמננו, בתוך: ש' שרביט (עורך) **מחקרים בלשון העברית העתיקה והחדשה**, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן: 285–304. (1999)
- A. Athanasiadou, On the Subjectivity of Intensifiers. *Language Sciences* 29: 554–565. אתנסיאדו (2007)
- ר' ברדנשטיין, הגרמטיקליזציה של אפילו: מצירוף תנאי בטל לסמן שיש של חיזוק טיעוני. **חלקת לשון**. (טרם פורסם)
- H. Bat-Zeev Shyldkrot, Subordonnées circonstancielles et dépendance sémantique. Comparison, concession et condition: grammaticalization et sens des connecteurs. **Faits de Langues**: 145–154. בת-זאב שילדקרוט (1995)
- H. Bat-Zeev Shyldkrot, Grammaticalisation et valeur sémantique: à propos d'un emploi particulier de *même*. In: C. Buridant, G., Kleiber, and J. C. Pellat (eds.) **Par monts et par vaux. Itinéraires linguistiques et grammaticaux**, Louvain: Peeters: 1–14. בת-זאב שילדקרוט (2001)
- H. Bat-Zeev Shyldkrot and H. Shefer, From Addition to Concession: Hebrew *gam* 'also'. **Thélème** 34(1): 29–45. בת-זאב שילדקרוט ושפר (2019)
- A. E. Goldberg, **Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language**, Oxford: Oxford University Press. גולדברג (2006)
- A. E. Goldberg, Constructionist Approaches. In T. Hoffmann and G. Trousdale (eds.) **The Oxford Handbook of Construction Grammar**, Oxford: Oxford University Press: 15–31. גולדברג (2013)

- A. E. Goldberg and J. van der Auwera, This Is to Count as a Construction. **Folia Linguistica** 46(1): 109–132. גולדברג וון דר אורה (2012)
- M. Harris, The Historical Development of The Conditional Sentences in Romance. **Romance Philology** 39(4): 405–436. האריס (1986)
- M. Harris, Concessive Clauses in English and Romance. In: J. Haiman and S. Thompson (eds.) **Clause Combining in Grammar and Discourse**, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins: 71–100. האריס (1988)
- T. Hoffmann and G. Trousdale, Construction Grammar: Introduction. In: idem (eds.) **The Oxford Handbook of Construction Grammar**, Oxford: Oxford University Press: 1–14. הופמן וטראוסדייל (2013)
- M. Hilpert, **Construction Grammar and Its Application to English**, Edinburgh: Edinburgh University Press. הילפרט (2014)
- K. Van Goethem et al. (eds.) **Category Change from a Constructional Perspective**, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. ון גותם ואחרים (2018)
- , א' זוסמן, מסלולי גרמטיזציה של מבני ויתור, עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל אביב. זוסמן (2013)
- E. C. Traugott, (Inter)subjectivity and (Inter)subjectification: A Reassessment. In: K. Davidse, L. Vandelothe, and H. Cuyckens (eds.) **Subjectification, Intersubjectification and Grammaticalization**, Berlin and New York: De Gruyter Mouton, 29–71. טרגוט (2010)
- E. C. Traugott, and G. Trousdale, **Constructionalization and Constructional Changes**, Oxford: Oxford University Press. טרגוט וטראוסדייל (2013)
- : ז' לבנת, הרטוריקה של המאמר המדעי: הלשון וקהיליית השיח, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן. לבנת (2010)
- W. C. Mann, and S. A. Thompson, Rhetorical Structure Theory: Toward a Functional Theory of Text Organization. **Text-Interdisciplinary Journal of Discourse** 8(3): 243–281. מאן ותומפסון (1988)
- D. Noël, Diachronic Construction Grammar and Grammaticalization Theory. **Functions of Language** 14(2): 177–202. נואל (2007)

- H. Narrog, Three Types of Subjectivity, Three Types of Intersubjectivity, Their Dynamicization and a Synthesis. In: D. van Olmen, H. Cuyckens, and L. Ghesquière (eds.) **Aspects of Grammaticalization**, Berlin and Boston: Mouton De Gruyter: 19–46. נרוג (2017)
- O. Soutet, **La concession en français des origines au XVIème siècle. Problèmes généraux. Les tours prépositionnels**, Geneva: Droz. סוטה (1990)
- O. Soutet, **La concession dans la phrase complexe en français des origines au XVIème siècle**, Geneva: Droz. סוטה (1992)
- C. Fillmore, An Alternative to Checklist Theories of Meaning. **Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society**: 123–131. פילמור (1975)
- מ"צ קדרי, מילון העברית המקראית: אוצר לשון המקרא מאל"ף ועד תי"ו, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן. קדרי (2006)
- R. Quirk et al. (eds.) **A Comprehensive Grammar of the English Language**, London: Longman. קווריק ואחרים (1985)
- K. Kong, **Professional Discourse**, Cambridge: Cambridge University Press. קונג (2014)
- E. König, On the History of Concessive Connectives in English. Diachronic and Synchronic Evidence. **Lingua** 66: 1–19. קניג (1985)
- P. Kay, Pragmatic Aspects of Grammatical Constructions. In: L. Horn and G. Ward (eds.) **The Handbook of Pragmatics**, Malden, Oxford, and Carlton: Blackwell: 675–700. קיי (2004)
- W. Croft and A. Cruse, **Cognitive Linguistics**, Cambridge: Cambridge University Press. קרופט וקרז (2004)
- E. Rudolph, **Contrast: Adversative and Concessive Expressions [...] on Sentence and Text Level**, Berlin and New York: De Gruyter. רודולף (1996)
- J. R. Ross, The Category Squish: Endstation Hauptwort. **Chicago Linguistic Society** 8: 316–328. רוס (1972)
- J. R. Ross, Nouniness. In: O. Fujimura (ed.) **Three Dimensions of Linguistic Theory**, Tokyo: TEC Corporation: 137–258. רוס (1973)
- E. Rosch, Natural categories. **Cognitive Psychology** 4: 328–350. רוש (1973)

G. Shilo, Concessive and Conditional Connectives in Hebrew. In: שילה (2015)
H. Bat-Zeev Shyldkrot, A. Bertin, and O. Soutet (eds.)
Subordonnants et subordination à travers les langues, Paris:
Champion, 159–188.

H. Shefer, The Meaning and Development of Hebrew Scalar שפר (2018)
Modifier *kexol*. **Topics in Linguistics** 19(2): 1–19.

קורפוס ומילונים
אבן שושן (2010)
א' אבן שושן, המילון החדש, ירושלים: המילון החדש.

קורפוס עברית
מדוברת
[.http://hebrewcorpus.nmelrc.org](http://hebrewcorpus.nmelrc.org)

Table of Contents

Introduction	5
Obituaries marking the 20th year of the passing away of Haiim B. Rosén	6
Keren Dubnov Carrots and zucchini, rice and lentils: Count and mass nouns in the field of edible plants	11
Yehonatan Wormser Conceptualization of the morpheme and the distinction between verbs and nouns in Traditional Hebrew grammars	23
Dana Taube On some patterns with the pronoun ze in sentence-initial position in Contemporary Hebrew	33
Moshe Taube The transformations in the functions of Hebrew ecel ‘at’ and the limits of multiple-source contact influence	47
Lihl Yariv-Laor The behavior of numerical expressions: Evidence from Mandarin Chinese	59
Anna Inbar On the functions of lists in discourse: The analysis of gestures coordinated with list constructions in Spoken Israeli Hebrew	69
Judith Rosenhouse On Arabic dictionaries at the beginning of the 21st century	85
Nurit Shoval-Dudai Latin loanwords in post-Biblical Jewish sources and the status of Latin in Roman Palestine	99
Leon Shor The discourse-deictic kaxa ‘thus’ in Israeli Hebrew conversation	115
Donna Shalev The particle dē (δέ) in Classical Greek: A diachronic-philological perspective	131
Hagit Shefer and Hava Bat-Zeev Shyldkrot Category continuity in language: The case of Hebrew gam (also)	153

Abstracts

Carrots and zucchini, rice and lentils: Count and mass nouns in the field of edible plants

Keren Dubnov

The nature of the distinction between count nouns and mass nouns (in *singularis tantum* and in *pluralis tantum*), especially in the case of names of fruit, vegetables and other edible plants, raised a complex polemic between linguists. It is particularly interesting to examine these nouns in Modern Hebrew because of its discontinuous history. The study shows that mass-count choices in Modern Hebrew were rarely inherited from Biblical or Rabbinic Hebrew but rather from European, mostly Slavic languages. The Modern Hebrew case highlights the importance of language contacts in delicate grammatical systems such as the category of number. It seems that attention to the diachronic dimension in general and language contacts in particular may help to some extent also in solving difficult cases in this area in some other languages.

Conceptualization of the morpheme and the distinction between verbs and nouns in traditional Hebrew grammars

Yehonatan Wormser

This paper examines the traditional distinction between verbs and nouns, in which any verbal form is assigned to one of the seven constant verbal patterns (*binyanim*), while a nominal form might be assigned to various basic patterns that differ according to its root class (*gizrah*). It is being suggested that this distinction, which has customarily been applied in Hebrew grammars since the Middle Ages, is derived from an abstract implicit concept of the notion of the morpheme, that may be deduced from the positions expressed in the traditional discussion regarding the number of the Hebrew verbal patterns. Given that there is a fundamental semantic difference between the verbal system and nominal systems, this concept of the morpheme, based also on the semantic profile of each system, entails the distinction between verbs and nouns.

On some patterns with the pronoun *ze* in sentence-initial position in Contemporary Hebrew

Dana Taube

This article exposes a number of patterns in Contemporary Hebrew with the pronoun *ze* in initial position. First, we describe cleft sentences in which only the pronoun *ze* – to the exclusion of the pronoun *hu* – may appear as copula between the predicate in focus and its subject, such as clefts with an adverbial expression in focus, imperfectly-transformed clefts, i.e. cleft sentences with an asyndetic relative clause, or clefts whose subject, i.e. the independent relative clause, is omitted but is easily retrievable from the immediate contexts.

Next, we deal with cases in which the sentence initiated by the pronoun *ze* may be considered a pattern in which *ze* functions as a presentative introducing the element in focus.

Finally, we discuss cases in which the pronoun *ze* introduces a whole sentence, among them not only sentences focused in opposition to a previous piece of information, but also responsive-explicative sentences whose aim is to explain or to elaborate on a given question. The order of presentation of the different patterns is descriptive by nature and does not pretend to present a chronological line of development in the functions of the pronoun *ze* in Hebrew.

The transformations in the functions of Hebrew *ecel* ‘at’ and the limits of multiple-source contact influence

Moshe Taube

The paper discusses the existential construction with the preposition *ecel* ‘at’, which in Emerging Modern Hebrew had for a while also a possessive function. Similar functions are attested in the main languages that were in contact with Hebrew in the late 19th – early 20th century, namely Yiddish, Russian and Palestinian Arabic. The paper traces the various functions of this construction from Biblical Hebrew to our own days and explains the disappearance of the possessive function from present-day Hebrew by the impact of the competing default construction for marking possession in Hebrew, the existential construction with the preposition *le-* ‘to’.

The behavior of numerical expressions: Evidence from Mandarin Chinese

Lihí Yariv-Laor

Numerical expressions act in some languages (e.g. Slavic languages) in a way that formally distinguishes them from other nominal expressions. This paper outlines the ways in which numerical expressions play idiosyncratic roles in an array of Mandarin syntactic structures. In Mandarin, the unique features of numerical phrases, i.e. those phrases composed of a numeral followed by a classifier and a noun, are manifested in several syntactic structures in such a way that, for example, the phrase meaning three cakes behaves differently from the nominal phrases meaning cake(s), or this cake. A salient distinctive feature of numerical expressions in Mandarin structures has to do with their “telicity effect” while event structure is concerned. Also, a numerical phrase in this language may not only constitute the predicative part of a sentence, but is also liable to follow an auxiliary verb, and replace the main verb, unlike other nominal phrases. Numerical expressions, which formally belong to the category of nominal phrases, thus manifest a unique “predicative power” equivalent to the one reserved to verbal phrases in Mandarin.

On the functions of lists in discourse: The analysis of gestures coordinated with list constructions in Spoken Israeli Hebrew

Anna Inbar

This paper aims to examine how speakers of Hebrew make simultaneous use of multiple interactional modalities to produce a stretch of talk as a list. List constructions show a high degree of functional variation, and various functions of lists in discourse may be marked by various gestural patterns that make these functions visible. The data for this study were primarily obtained from a 40-hour corpus of television interviews in Hebrew, including over 100 speakers. The constructions were recognized based on the syntactical and functional parallelisms of the listees. Then I indicated the recurrent gestural patterns associated with these constructions and examined the functional distribution of these patterns. It turned out that the revealed gestural patterns were systematically associated with particular functions of lists in discourse, such as detailing specific categories, emphasizing specific category members, and building ad hoc categories while accusing on the members of this category or on the category itself. Thus, the analysis of gestures coordinated with list constructions in spoken Israeli Hebrew reveals another strategy that makes list constructions visible and allows the interlocutor to identify their discursive functions explicitly.

On Arabic dictionaries at the beginning of the 21st century

Judith Rosenhouse

Lexicography is an important linguistic field for any language speaker: both native speakers and new learners of any language may need a dictionary for some word elucidations. This paper deals with monolingual and bilingual dictionaries of Arabic and their language-specific problems in this field. The studied dictionaries were published in Israel and in other countries. The problems discussed include orthographic rendering of the lexical items, with or without phonetic symbols, oral presentation to enable users pronounce the items properly, the multi-dialect language situation, etc. The present study considers the structure and problems of several traditional or more recent Arabic dictionaries, which are partly paper-printed, and partly found on the internet. We find various aspects of variability of the Arabic dictionaries, which may encumber users. The modern technology used on internet dictionaries still does not enable fully accurate artificial translation, both in written form and in oral rendering. The difference between the written Modern Standard Arabic and spoken (dialectal) varieties in the many Arabic-speaking countries is another inherent difficulty in compiling Arabic dictionaries. Overall, no dictionary can reflect all the facets of a living language due to its dynamic living features.

Latin loanwords in post-biblical Jewish sources and the status of Latin in Roman Palestine

Nurit Shoval-Dudai

In a fundamental essay on the status of languages in Roman Palestine (1982) Haiim Rosén analysed and reassessed the evidence for the distribution of languages spoken locally: Aramaic, Hebrew, Nabatean, Greek, and Latin. Since Greek continued to function as the language of government in the Eastern part of the Empire after the Roman conquest, Rosén sought to outline the parameters of Latin in Palestine, which, in his opinion, never went beyond the status of an administrative and military language and remained outside the cultural world of Jewish Palestine. At the same time, Rosén showed that an evaluation of the language as a communicative tool through internal linguistic evidence, and inspection of loanwords, testifies to substantial contact between Latin and local languages. Based on Samuel Krauss' assessment, loanwords were not borrowed directly from Latin into Hebrew and Jewish Aramaic, but through Greek mediation. Now that the collection of Latin loanwords has been completed within the framework of the Historical Dictionary project at the Academy of the Hebrew Language, the next stage involves a reconsideration of the restricted influence of Latin, its limitation to administrative and military fields and its borrowing through Greek mediation.

The discourse-deictic *kaχa* ‘thus’ in Israeli Hebrew conversation

Leon Shor

This study analyses the functional distribution of the discourse-deictic *kaχa* in spoken Israeli Hebrew, attempting to characterise its possible referents and to identify the pragmatic actions performed by the entire utterance in which *kaχa* is embedded. The results show that as a discourse-deictic manner demonstrative, *kaχa* points – retrospectively or prospectively – to an extended discourse segment, which spans either a single utterance, or several utterances. This discourse segment typically contains a claim, an opinion or an assessment expressed by one of the interlocutors. In so doing, *kaχa*, together with the entire utterance in which it is embedded, serves different pragmatic purposes. In its retrospective use, the utterance containing *kaχa* typically conveys some kind of stance or attitude towards *kaχa*'s referent, whereas in its prospective use, the utterance containing *kaχa* explicitly announces the upcoming discourse segment, drawing the recipient's attention to that segment, and heightening the listener's interest in its expected content.

The particle *dē* (δῆ) in Classical Greek: A diachronic-philological perspective

Donna Shalev

The article presents uses of the Classical Greek particle *δῆ* involved in conveying nuanced degrees of commitment of the speaker, which the addressee is expected to pick up. This use touches on larger questions of the attitude of the speaker and addressee. The dialogical nature of the corpus, as well as careful study of translations into languages with varying particle-wealth (Hebrew, English, German, Yiddish) are joined by a consideration of the internal processes of translation, paraphrase and exegesis within the Greek scholia tradition of dramatic and Platonic dialogue. The focus on the role of Greek *δῆ* in naming, verbatim reproduction, and other contexts of reference to spoken content is a useful cross-section for analyzing contexts of irony, comic give-and-take, and others where commitment levels and exegetical activity cross paths. The article ends with passages of a proposed “exegetical” *δῆ* in Galen and their renditions in post-classical Arabic.

Category continuity in language: The case of Hebrew *gam* (also)***Hagit Shefer and Hava Bat-Zeev Shyldkrot***

The purpose of this article is to investigate the internal structure of the Hebrew particle *gam* (also) from the perspective of construction grammar. Hebrew *gam* exhibits meanings of both addition and concession, but it also exhibits these meanings through compounds, for example *ma gam* (what's more) and *gam ken* (furthermore) for addition, and *gam kaxa* (anyway) and *gam im* (even) for concession.

The article argues that *gam* functions as a partly- schematic construction which displays non-discrete meanings ranging from addition at one end of a continuum to concession at the other end. Each of the constructs placed on the continuum displays a typical meaning which results from an interaction between semantic and pragmatic factors. For example, the meaning of *Ani rotse tapu'ax ve-gam anavim* (I want an apple and *also* grapes) is placed at the end of the continuum which expresses addition while the sentence *Gam keshe'aba ayef hu kore li sipur* (*even* when dad is tired he reads me a story) is placed at the end of the continuum which expresses concession as it is viewed here as a case of an extreme addition which is unlikely to take place. The findings provide support for a continuous structure of language as well as validity of a constructionist approach which incorporates syntactic, semantic and pragmatic factors in the description of meaning.

**The Israeli Linguistics Society
in Honour of Haiim B. Rosén**

**Proceedings
of the Annual Meetings
XXII**

Copyright 2020 by the authors

ISSN 0792-0253

Printed in Israel 2020

Israeli Linguistic Society
in Honour of Haiim B. Rosén

Proceedings
of the 33rd, 34th, and 35th Annual Meetings

XXII

2020

Edited by:

Danny Kalev

Vered Silber-Varod

Yael Ziv

Printed at the Open University of Israel